

San Martín, Gipuzkoar Santu Berri?

Gipuzkoar. Eman zagon gipuzkoar dela beñipein.

Santu. Aurten ospatu dugu, Eleizak “santu” deklaratu zuela-ta, eun urte betetzea (1862).

Berri. Eun urte “santu” deklaratu zela ta, alare, “berri”. Bai, bai: berri. Loiolako Iñazio ezagutzen genuen gipuzkoarrok, baiña San Martín ba-zanik ere ez genekin. Beasaindarrak eta bergararrak, bai, ba-zekiten, baiña... zertarako jakin? Ortarako? Beasaindarrak: “Gurea duk!” Bergararrak: “Ez, jauna, gurea!” Ta or ibilli dira murturka, sesio antzu ta itxusian naasiak, zenbait gizaldi zear. Ta aurtun ere gauza trixterik entzun eta ikusi ahal izan dugu. Pena da. San Martín'ek, Gipuzkoak, etzuen ain suerte makurra merezi. Arrokeria erri baten lege biurtzen denean, gauza santuenak ere zikindu egin oi dira. Arrokeri ez dela? “Arrotasun”, arrokeri “santu” dela? Ez dut uste. Frutuetatik igartzen zaio arbolari. Ta aurtengo frutuak mikatz xamarrak izan dirala esan bear. Asieran, bear bada, arrotasun izango zen. Gero, begi-niniak zakarrez eta autsez zikindu, itxi dira. Ezin ikusi. Ta orru egin bear, itxillu. Bai, pena da. Otsak ez du ezer erremediatzen.

Sarritan eskatu izan oi diot San Martín gizagajoari zerutik ixtant batean jeixteko, bai, ta egia, bildurrik gabe, denon bixtan tinkatzeko. Obe dugu erri santu bat bi erri erneatu baiño.

Ni ez noa nungoa denik erabakitzero. Parregarri litzake. Auzi au ez da batzuek uste duten bezain ximple ta errex. Nik, seaska pakean utzi, bai, ta santuari bere bizitza laburrean zear jarraituko diot, zeaztasun aundiagorik eman gabe.

Asieran, beasaindar dela esango dut. Nere iritziz ala da. Nere iritziak gai ontan ez du asko balio. Ta ez diot iñori iritzi au sinistarazi nai. Or konpon! Ez dut arrazoirik emango. Nai dituanak, galde bezaizkio Aita Joxe Iñazio Lasa'ri edo irakurri beza azaldu berria

den bere liburua (1). Ez dut polemikarik nai, nazka-nazka eginda bainago gai onetzaz. Gai ontan, gauzak gaur dauden bezela ikusita, naiago dut erlatibismo xamurra dogmatismo elkor, itxua baiño. Zuk bergararra dela diozu? On deizula! Iritzia errespetatzen dizut, baiña ez adoratzen. Nik ere ez dut adoraziorik eskatzen. Bakar-bakarrrik auxe: errespeto pittin bat eta... pakea. Gai ontan monopolioak ez du balio. Nik beasaindar dela esaten dudanean ez dut bergarar izan ditekeanik baztarten. Egiarentzat zirriztua zabalik uzten dut. Geroak izango du itza, izatekotan.

* * *

Amunabarro'n jaio zen 1566'garrengo uztailaren 16'an. Amunabarro Beasaingo baserri bat zen, kaletik oso gertu. Gaur ere bada. Baiña ez da santuaren etxea. Ura suak jan zuen eta santuaren eta Amunabarro zaarraren oroigarritzat kapillatxo bat jaso zuten, oso poxpoliña. Gaurko Amunabarro baserri mardula da, garbia, txapala ta zabala. Gaztañadiak erruz. Piñudi beltzak. Usurbe mendi ton-torra pare-parean. Santuaren Basilika ere bertan dago, txukun, kaxkar, Gipuzkoako armarririk aundiena sarreran zintzilik duela.

Jaio zen, ba. Aita-amak: Juan García Loinaz eta Mari Martín Amunabarro. Ezer gutxi dakigu santuaren aurtzaroaz. Etzen, beintzat, "santu" jaioko ta ostiraletan ere amatxori bularra artuko zion. An ibilliko zen soroetan itulean, beiak zaintzen... mukiak esku-muturratz garbituaz. Talo t' esnea ta gatzain gordiñak ere gustatuko zitzaizkion. Au da: gure baserrietako mutil koxkor bat bezelaxe izango zen gure Martintxo kaxkurrio. Baiña, au ba-dakigu: oso azkarra zen (gure baserrietako mutiko asko ez bezela). Bere osaba apaizarekin latiña ta olakoak ikasten ibilli zen. Ta, azkenik, gurasoek Alcala'ko Ikastetxe Nagusira bidali zuten.

Amazazpi urte urdin baiño ez eta Unibersidade famatuenetako batean ikasle. Ernea, bizkorra, buru-argia, odoltsua zen Martin. Gazte zen. Aren jakin naia ta gosea! Gose ikaragarri bat, gauza guttien gosea. Bi urte zeramazkian an. Azkarrenetakotzat jotzen zuten denak. A ze etorria gazte xalo arena!

* * *

(1) Iñork gai au sakondu nai badeza, ona nik erabili liburuk: RIBADENEIRA, P. Marcelo de, O. F. M., "Historia de las Islas del Archipiélago Filipino y Reinos de la Gran China, Tartaria... (etc.) y Japón". Edit. Católica, Madrid, año 1947. páginas 551-560.

PEREZ, Lorenzo, O. F. M., "Cartas y Relaciones del Japón", Archivo Ibero-Americano (A.I.A.), tomos IV-VI-IX-X-XI-XIII-XV-XVI-XVII-XIX.

Bai, etorri bikaiña. Munduari ostiko bat emanez komentu-zuloan sartu etzen, ba? Jainkoak dakizki Bere bideak. Izango zen naiko buruka ta zalaparta gazte aren barnean erabaki sakon ura artu aurretik. Dana dela, Añon'en (Guadalajara'n), frantziskotarren Nobiziaduan ikusten dugu. Nobiziadu latza, gorria, Alcantara'ko San Pedro'ren erreformak bete-betea eldu bai zion. Pentsatzen dut nola jokatu zuen Martin'ek. Guk ere zerbait olako ikusi dugu. Guretzat urte ori prakadunentzat soldaduska bezela-edo da. Diferentziat dago: gu gerekixa, libre joten gerala ta soldaduak ba-dakigu nola. Ribadeneira'k Martin praille gaztea denon ejenplu ta xpillutzat jartzen digu: umil, otoi tzlari, ixil, bere buruaren eta biotzaren jabe. Baiña jabetza ori garesti ordaindu bear da. Batez ere bat ain gazte denean.

Nobiziadu-urtea bukatu ta Profesa. Au da: beartsu, menpeko ta kastidatean biziko dela Jainkoari agindu. Au ez dute askok konprenitzen. Gazte bat... Bai, jaunak, bai, San Martin ez geranok ere bide ortatik gabiltz. Posible da.

Ogeita bost urte dituala apaiz egingo zaigu. Ta ames batek kilimatzen du aspalditik, ames aundi batek: "Japon'go animak jainkoaganatzea". Sartu zaio tema santu ori kasketan eta ez du sekula utziko. Ta orain apaiz! Prest dago, edozertaroko prest, baiña, batez ere, Japon'erako prest.

Ta Jainkoak baietz dio. Ta ara nun azaltzen den lurralde aldendu aietako Aita komisario bat, Japon, Txina ta Filipinas'etarako mihiolari eske. Aita Martin'ek derrefente eman zuen zere izena. Aurki degu Sevilla'n, itxasoruntz noiz egingo zai. Bitartean, bizimodu latza, oso latza. Gelarik ez; gabea, begiak zabalik; zigorkadak; janaritzat, ogi koskorren bat ur preskoz biguindua... Cádiz'en, bein, lepradun bati elduta arkitu zuten, musuka jan bearrean.

1593. Ilbeltzak 13. Itxasoan da, azkenik, "Maestre Bernardo de la Paz" ontzian. Beajea etzen ain aldrebesa ere izan. Ondo esan bearke. Itxasoak ontzia dantzan jartzen zuenean, Aita Martin omen zen denetan patxadatsuen, trankillena. Gonbersazio errexekoa zen, iztun bikaiña. Metafisika-gaiak oso dotore erabiltzen omen zituen, denen atsegingarri. Ez da meritu kaxkarra, alegia. Gero, zera, prailleok tontoak gerala esango dute... Tira, ixil nadin, arto bero usia artuko didate bestela-ta... Etzait neri neronen apolojetika egitea tokatzen, Zail xamarra ere izango litzakealakoan nago. S. Martin, beifipein, praille bizkorra genduen ta kitto. Bizkor eta santu. Au ere ez da aurtzaren gaberdiko eztula, alajaiña.

Mejikoratu zaigu. Veracruz'en da. Gizajoa gaixo, arras eroria. Belaxe dugu osasuntsu. Ta Chiribusko'ko Andre Mari'ren konbentuko praille gazteei filosofi-koskola aletzen jartzen dute. Oso ego-

ki ikasleen iritziz. Emen ere azkar eta santu ageri zaigu. Ribadeneira'k bere kondairatzaileak dionez, eguerri-goiz batean, meza ematen ari zela, Jauna artu baiño lentxoagotik meza bukatu artean ia ordu ta erdi iraun omen zuen. Pentsa...

Urteari azkena eman baiño len Filipinas' etarako bidean jartzen dute.

1594. Mayatzaren azkena. Manila'n. Emendik aurki Japon'era pasatzea espero du Aita Martin'ek. Japon'era laixter abiatuko den laukote batean ere sartu dute bere izena. Aren poza ta txorabioa! Baiña..., utsa! Irakasle-kargua ez diote, ba, berriz ere bizkarreratu? Filosofia ta Teologia esplikatu bear du. "Egin bedi zure borondatea". Aita Martin ez da pesimismu beltzean itotzen. Ametsa pirrindu zaio, baiña... betirako? Ez, ez du itxaropena galdu. Ta lanari gogor, bulkotsu, leial eltzen dio. Irakasle bikaiña zela digute emen ere. Egia izan bear du. Ta emen ere, beti bezela: buru argi ta santu. Au batez ere. Auskalo zenbat ordu erre zituen Manila'ko konbentuko eleiza artan, bai otoiitzean, bai aitorlekuan. Batzutan jateko astirik ere ez omen zuen izaten. Gure antzera...

Esan dut: Aita Martin'ek ez du ames ura galdu. Japon' dik oska daude langilleak bear direla, segalariak, gero ta ugariago. Ba-dijoa Martin Aita Nagusiarengana ta... zapla!, oraingoan, bai, oraingoan egan egin bear du. Esaten dio nola Aita Tolosa'k —Ordena osoko Nagusiak— Granada'n irakasletzat euki nai izan zuen eta nola, azkenik, bere mixiotasuna ikustean, libre utzi zuen. Esan dut izketan maixu zela, etorri aundikoa. Ta oraingoan seguru da: Japon, Japon!

Itxasoan degu Aita Martin. Sevilla'tik lagun duen Aita Franzisko Blanco du orain ere lagun. Biak Japon'eruntz, txoratzen. Japondarren izkuntza oso aldrebasa omen da. Ba-zekiten au gure bi mixiolariet eta alegiñak egin zituzten bidean zerbait ikasten. Zerbait ez, dexente menderatu zuten. Aien amorrazioa ta tirria Japon osoa artalde bakarraren Artzaiaren bordan sartzeko!

* * *

1597. Azkenik! Bai, Japon da, Japon! Nagasaki jo dute. Emendik joko zuten zerua ere... Nagasaki'tik Meako'ra dijoaz, an baitzegoen Aita Pedro Bautista, mixio-erri artan San Jose'ko Probinzialaren Ordeko zena. Besarkadak. Algarak. Arrituta gelditu omen ziren bertakoak, aien japondar izketa entzun-da.

Belaxe dugu Aita Martin Osaka'ko konbentuan. Ara eraman zuen berakin batera Aita Komisarioak, oso begiko omen zitzaion, ba, gure au. Osaka'ko konbentua zera zan: iru edo lau quarto zar eta eleiza koxkor bat. Belen zuen izena. Irugarrendar talde polit bat

osasu zenean, Aita Komisarioak ospa egin zuen. Pentsa gure praille gazteari eroriko zitzaion pixua. Bataioak. Dotriña. Ospitalak... Latz egin bear lan. Besterik nai al zuen, ba, berak? Japon'era jo baiño len ondo aski zekien berak nora zijoan eta zertara. Beraz, pozik egingo zuen lan, jornala ere ez baitzen nolanaikoa izango.

Ribadeneira'k esaten digu S. Martin'ek sei illabetetan —bai, sei illabete— berak eta beste praille askok urte askotan baiño geiago egin zuela. Sinisten dut. Gaur egun gure artean ere S. Martin batzuk bagenitu, beste kuku batek joko liguke... San Martin'ek ogia ematen zuen, ogia. Ta ez itz apaiñak bakarrik. Norbere bizitza baita sermoirik sakonena. Ta japondarrak ere au ba-zekiten.

* * *

Derrefente, Belen'go konbentu ta eliza Taikosama'ren soldaduez inguratuak izan ziren. Ze deabru gertatu zen, ba?

Taikosama zen Japon'go jaun da jabea. Bere atzaparretan ondo moldatuak zeuzkan beste jauntxo edo errege koxkor guztiak. Ta Taikosama otso amorratu onek zera agindu zuen: frantziskotar praille guztiak gurutzera eramateko. Baiña, zergatik? “Zergatik” oni erantzun zorrotza, merezi aintatekoa ematen ez da errex. Ez da komeni. Ba-ziren an portugaldar batzuk, eleiz-gizon batzuk... Ixiltzea obe. Dena dela, geienetan arrazoi au eman oi da:

España'ko galeoi bat Urado'ko (Japon) ondartzan katigatua gelditu da, denporalak Mejiko'rako bidetik baztertu ondoren. Galeoiak urre asko darama Urado'ko jauntxoak jakinarazi dio au dana Taikosamari. Portugaldarrak —España'koekin beti muturka— beren arerioen kontra xaxatxen dute Taikosama. Esan diote nola España'ko praille ok erria engaiñatzen duten, lo artu dezaten erlijioaren opioa emanaz, Felipe II'garrena armakin datorrenerako dana prest edukitzeko. Taikosama'k, berriz, den-dena sinistu. Komeni zitzaionda. Ta eman zuen ordena gaixtoa, ordena ikaragarria: “Praille guztiak gurutzera”.

Ta Belen ere inguratu zuten.

1597. Ilbeltzak I. Zaldi gaiñean Meako'ra. Emen ere Aita Komisarioa ta beste lau praille preso daude. Irugarrendar zenbait ere bai. Egun batez atera zituzten denen bixtara plazara ta ezkerreko belarritik pusketa bat kendu zien.

Orain, Meako'tik Nagasaki'ra joan bear zuten. Bide luzea. Beaje latza. Meako'n, Osaka'n, Fuximen'en, Sakay'n, tab. denen parragarritzat jartzen dituzte. Ta orrela illabete osoan, ibilli ta ibilli, elurra dela, izerdia dela, gosea dela. Auxe martirioa!

* * *

1997. Otsailak 5. Nagasaki. Tonttor batean ogeita sei gurutze zutik. Atzekaldean, itxasoa amorru bizian. Aurrean, basa-piztiak amorru biziagoan. Itxasoak, beintzat, ez du gorrotorik. Gurutzetan, Aita Martin, beste bost praille ta ogei kristau geiago. Ostiral Santu Japon'go itxas ertzean. An dago Aita Martin gurutzeari lotua, erio-tza zai. Kantari ari da, kantari! Izan ere, zer da gurutze ori bizitza guztian gurutzean josia bizi izan denarentzat? Martin'en kantak one-la dio:

“Laudate Dominum omnes gentes...

Et veritas Domini manet in aeternum...”

Gora erri guztiek Jauna...

Jaunaren egia beti zutik...

Ta artean kantari ari zela, eman zioten besapetik zearretara le-nengo zatzada. Gero, bestea. Ta ixildu zen.

OLABERRIA' TAR ILDEFONTXO

